

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Controversiarvm Praecipvarvm In comitiis
Ratisponensibus tractataru[m], & quibus nunc
potissimu[m] exagitur Christi fides & religio, diligens, &
luculenta explicatio**

Pighius, Albertus

Parisiis, 1549

X. De veritate spetenarii sacramentorum, deq[ue] vsu eorunde[m] in
vniuersum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29467

DE NUMERO ET VSV SACRAMEN

torum in vniuersum, Con-
trouersia decima.

Duersariis nihil placet, quod ha-
ctenus patribus nostris in eccle-
sia placuit, à quibus tamen absq;
certissima atque irrefragabili ra-
tione recedere, nobis tutum non
videtur. Haftenus septenario nu-
mero celebrata in ecclesia sacra-
menta didicimus, Baptismum, Co-
firmationem, Pœnitentiam, aut
Absolutionem, Eucharistiam, Ordi-

*sacramenta
septem ha-
ctenus ce-
lebrata in
ecclesia.*

*Sacramen-
tū signū ef-
ficax à
Deo institū-
tū, ad signi-
ficandū diu-
inē in no-
bis opera-
tionis certū
effectum.
Baptismus
Cōfirmatio
Absolutio.
Euchari-
stia.*

nam, Matrimonium, Vnctionem extremam. Neque id nuper
compulsū, sed multis retro seculis, magno consensu, per vniuer-
sam ecclesiam ita doctum, ita creditum absque vlla quæstio-
ne, & controuersia, fuisse ab omnibus. Sacramenta autem, vt
hoc numero proprie contineantur, haftenus intellexerunt
omnes signa efficacia quædam, à Deo ad hoc instituta, vt si-
gnificarent in nobis certum quendam diuinæ operationis,
& gratiæ effectum, qui signis illis nunquam deest: nisi quid
desit aut obstat, in iis qui vtuntur eisdem. Baptismum, ablutio-
nem à peccatis, & ciuitatis ac militiæ regni Christi, chara-
cterem, inaugurationem quæ quandam: Confirmationem, spi-
ritus sancti, singulari quodammodo inhabitationem: quo
Christi miles ad perferendos huius militiæ spiritualis labores,
à pericula reddatur confirmatior, & magis intrepidus: Ab-
solutionem, remissionem peccatorum, quibus in baptismo
acceptam maculatimus innocentie tunicam: Eucharistiam,
animæ nostræ velut nutritionem, vegetationem quæ quæ-
dam, & pinguedinem, insuper & singularem quandam ac ve-
re substantialem (vt orthodoxi patres loquuntur) vnionem
cum Christo, cum communicatione plenitudinis, quæ in eo
dem

Ordo. dem exundat diuitiarum suæ gratiæ: Ordinem, gradum in hierarchia ecclesiastica, cum diuinæ virtutis & energię gratia qua efficaciter possit omnia, quamuis humanam, imo omnem creaturæ virtutem excedentia, quæ ad officium eius pertinent: vt consecrare panem & vinum in Christi corpus & sanguinem, & Deo offerre immaculatam hostiam, & que etiam populo eadem, velut viuum & viuificum panem, distribuere: Matrimonium, indissolubile coniunctione coniugum, quo eos connectit Deus, non humanum arbitratu hæc, diuinam gratiam, quæ carnalem vsum, alioqui illicitum, sanctificat, & honorabilem immaculatamque thorum reddit.

Vnctio extrema. Vnctionem extremam, sanantis diuinæ gratiæ dulcedinem quæ aliquando etiam in corpus redūdat, & à corporali egrotudine nos subleuat, quādo nobis hoc vtile ille diuinitatis fuit hæctenus toto orbe, Christi fidelium omnium, desiderii mentis septem, fides, & erga eadem pia, religiosaque conseruatio.

Aduersariis verò nihil horum placet omnium, sed perinde quasi cum ipsis primum nata esset Christi religio, primum missi à Christo Euangelistę & Apostoli, ita nobis nouas omnium finitiones proferunt, nouas leges velut è sublimi, & ex

Aduersariis quid sentiant. Apostolorum illa, in qua residerent, cathedra edicunt: Dicitur quid cent sacramenta esse ritus qui habent mandatum Dei, & quibus addita sit promissio gratiæ. Si rationem quæras, cur quædam sit hæctenus se quæti omnes sumus, sacramentorū definitio non placeat, sed noua hæc istorum sit verior, nihil aliud in

Tria tantum. uenis, nisi tibi illud Pythagoricum, *τῶν τριῶν ἰσοῦς*, sufficiat.

Sacramenta eisdem agnoscere. His subiungunt, tria tantum esse re vera, sacramenta, nempe, Baptismum, Cœnā domini, Absolutionem quæ est sacramentum penitentię: tametsi nec hęc omnes conueniunt, sed quidam eorum, duo tantum priora, sacramenta recipiunt. Penitentiam aut absolutionem, inter falso dicta sacramenta con-

confirmant. numerant.

Confirmatio. Confirmationem, vnctionem extremam, & sacerdotium, quomodo à nobis celebratur, esse ritus quosdam in institutione ab hominibus: Matrimonium, esse statum quendam, qui ad ritum esse tam corporalem pertineat, quod non magis sacramentum sit ritus quosci possit, quàm magistratus aliquis, qui in republica geritur, aut status quiuis alius. Quòd si simpliciter affirmantibus ritos ab hominibus hæc illis non credas, licebit tibi, qua illi hæc autoritate proferunt,

serit, eadem etiam contemnerent. Cum nulla aut scripturarum, *minibus.*
aut ecclesiarum, aut consensus, orthodoxorum patrum auctoritas, *matrimo-*
nullo argumentorum aut rationum pondere aut euidetia *nium esse*
valeret quidem hanc asserere. *statu quem*

Imo (quæ est mira & stupenda nouæ istorum doctrinæ vis *dam velut*
& energia) mox sui obliti, se ipsos redarguunt, & definitione, *politi cū.*
quam protulerunt, sacramenti, secundum quam tria tantum, *Hæc illos,*
scilicet, sacramenta statuunt, ipsi met euertunt. Nam si, in *velut legis*
quæ, omnes res annumerari sacramentis debent, quæ habet *latores*
mandatum Dei, & quibus sunt gratiæ promissiones additæ, *quosdã rã*
non & oratione addimus? quæ verissimè potest dici fa- *cū edicere.*
ctum. Habet enim & mandatum Dei, & promissiones *Vt sua ip-*
gratiarum, & collocata inter sacramenta, quasi in illustriori *lo sorum defi-*
co mutatur homines ad orandũ. Quibus annumerari possent *nitione Sa-*
de elemosynæ, & afflictionis, & id genus alia, quæ signa sunt, *cramenti*
quibus Deus promissiones addidit. Rectè sane ista. Nam eui *redarguas*
denter conuincunt non rectè sacramenta à se definiti. Quã-
do eorum illa definitio non illis tribus tantum, quæ re vera
sacramenta affirmant, sed multis aliis, quæ nemo vnquam in- *catholi-*
ta sacramenta numerauit, competat. *ca ecclesia,*

Itaque cum quatuor è septem sua illa auctoritate expun- *quo cõpen-*
gant ex albo, nunquid apud nos præ illorum auctoritate nõ *ditio sua se-*
preualebit catholica ecclesiæ auctoritas? Quam, si hoc com- *mententiã uea*
pendio, hac fiducia suam apud nos causam perorantem au- *tur contra*
damus aduersus aduersarios. Lutherus cum suis, negat esse *aduersa*
septem ea quæ hæctenus habita & celebrata sunt sacramentarios. *Et diuina*
ecclesiæ, contra, catholica Christi ecclesia affirmat. Vtri po- *ntia*
tius credendum censeris? nunquid dubia apud nos erit, cui ac- *scripta*
cedamus, sententia? *rarum, ex-*

Suprà & alibi euidenter demonstrauius: non minus cer- *ecclesiasti-*
tum quàm Euangelicorum scriptorum apud nos esse autho- *ca traditio-*
ritatem traditionis ecclesiasticæ, vt quorum, nisi per hanc, *nis autho-*
preces non cõstet nobis auctoritas. Quid ergo, cū & ecclesiæ, ve- *ritatẽ eorũ*
ritas, & scripturarum auctoritate nobis constet, septem *ritatẽ eorũ*
sacramentorum in ecclesia sacramentorum veritas, an *sacramẽto*
quodquam mentis sanæ mouebitur Lutheri & sectatorum eius *asserit*
moda assertione affirmantium contrarium? *quæ expũ*

De sacramẽto Ordinis, mox singulariter agemus, quando *gũt aduer-*
de eo singularis sequitur confessionis articulus. *sarii.*
Sacramentum manuum impositionis aut cõfirmationis, *Sacramẽ-*
quod tunc e

nis asserē- quod ab aliis & consignationis dicitur, ex ritu quo in eo ab
dū ppria initio vsa est, & vsque nunc vtitur ecclesia, consignādo vide
controver- licet frontem confirmati signo crucis ex sacro chrismate, ab
sia de sa- ipsis vsitatum fuisse Apostolis, testatur Lucas in Actis aposto-
cramento- licis: Cū autem, inquit, audissent apostoli, qui erant Hieroso-
cōfirmatio- solymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad
nis. eos iam credentes, & baptizatos, à Philippo, Petrum & Ioa-
Ex autho- nem. Qui cū venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperēt spi-
ritate scri- ritum sanctum, nondum enim in quēquam illorum venerat,
pturarū. sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu: Tunc
imponebant illis manus, & accipiebant spiritum sanctum.

Cū vidisset autem Simon, quia per impositionem manus
apostolorum daretur spiritus sanctus, obrulit eis pecunia di-
cens: Date & mihi hanc potestatem, vt cuiuscūque imponerem
manus, accipiat spiritum sanctum. Videtis sensibile legum,
impositionis manuum apostolicarum, & qui in locum eorū
successeunt, Episcopatum, non sine verbo & oratione Ie-
lenni. Videtis signi efficaciam, atque effectum, nempe vultu-
tionem spiritus sancti. Rectē proinde ipsum inter sacramenta
habemus: Quo eodem, & Paulum cōfirmasse baptizatos se
legimus & eandem sacramenti efficaciam, siquidem discipu-
los nō plene instructos in via Domini, nec Christi baptizatos

Ex cōfen- te, sed Iohannis baptizatos, inueniens, iam rite institutus bap-
tismi doctri- zatisq; in nomine Domini Iesu, cū imposuisset, inquit, illi
na ecclesia manum, venit spiritus sanctus super eos. In hunc modum ab
stica ab ini- apostolis ipsis ad nos vsque credidit toto orbe ecclesia, Chri-
stio, cuius sti fideles baptizatos, per manus episcoporum, qui apostolice
testes n. rum locum tenent in ecclesia, spiritū sanctū accipere. Quod
Leo, Inno- ex epistola illius beatissimi Leonis ad Germaniā & Gallias
centius. Episcopos, quā numero est l. x v i. Ex illa quoque B. Innocen-
tij ad Decentium Egubinum Episcopum, qui ecclesie obedi-
uationem in eius sacramenti traditione, ab apostolica tradi-
tione & doctrina affirmat traxisse originē, itē ex epistola illi

Damasus. Damasci ea quæ est de corescopicis, est clarissimum cernere.
S. Eusebi- De quo & ille catholice ecclesie præsidens Eusebius, qui
us. sub Diocletiano, pro Christi nomine gloriosum confitens
uit martyrium. Manus quoque impositionis, inquit sacramen-
tum magna veneratione tenendum est quod ab aliis petiti
non potest, nisi à summis sacerdotibus: nec tempore apostoli-
corum, ab aliis, quàm ab ipsis apostolis legitur aut scitur
perari.

peractum: nec ab alijs, quàm per illos qui eorum tenent locum, unquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter profectum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesie sacra vnquam reputabitur sacramenta. Hæc ille gloriosus Christi martyr, & apostolicæ ecclesie Episcopus, longe ante annos duodecies centenos, in ipsa vere florente primitiua ecclesia.

Ex qua eadem, & ex eadem apostolica cathedra, eadem *Vrbanus.* martyri gloria insignis ille sanctus *Vrbanus*, qui sub Alexandro Mamege pro Christi fide glorioso martyrio consummatus est: non longe supra vnius hominis ætatem post Apostolorum tempora scripsit Christianis omnibus. Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inuentur: Quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele, ad obedientiam & constantiam dilatatur. Et ante hunc ille quod beati Petri discipulus & successor, tam in cathedra, quàm in glorioso, quo consummatus est, martyrio, *S. Clemens.* epistola ad Iulianum & Iulium episcopos, docet festinandum omnibus renatis deo, consignari ab episcopo, & ab eo septimum spiritus sancti gratiam accipere, aliter negans perfectum Christianum, quisquis neglexerit hoc sacramentum percipere, & non, necessitate caruerit: ita dicens se accepisse a beato Petro, & sanctos apostolos docuisse præcipiente domino. Quin & ille sanctus *Dionysius.* Dionysius capitulo quarto, hierarchie ecclesie, vniuersum ritum explicat, quo in ecclesia tunc confirmabantur baptizati. De quo etiam sanctus *Melchisedechus.* Melchisedechus in apostolica cathedra successoris, libet verba scribere. Spiritus, inquit, sanctus, qui super aquas baptismi mansueti descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneratur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. Et quanuis continuo transieris sufficiant regenerationis beneficia, virtutis tamen necessaria sunt confirmationis auxilia: regeneratio per se saluat mox in pace beati seculi recipiendos: confirmatio armat, & instituit ad agones huius mundi & prelia remouendos. Hactenus ille: Ex quibus est euidentis & ipsa luce

Peroratio clarius (nec enim est opus hac ipsa de re plura doctorum, de
de cōfirma thodoxorum testimonia congerere) quæ ab initio sum ca-
tionis sa- tholicæ ecclesiæ de sacramēto cōfirmationis sententiæ: Que
ramento. cū ad nos vsque eadem immutataq; perdurauerit, nunquid
nuda Lutheri & aduersariorum assertioni aduersus eandem
quisquam credet, catholicæ ecclesiæ filius?

Matrimonio veram sacramenti rationem conuenire, ex di-
uina ab initio institutione, Christi, Apostolorumq; traditio-
ne, & doctrina catholicæ ab initio ecclesiæ, planè indubita-
tum est.

De matri- monio qd̄ verè sacra-
mentū sit. Sacramentum intelligimus, institutum à deo signum effi-
cax alicuius in nos operationis diuinæ, cui ille nunquam de-
fit, nisi quid ex nobis obstitat, aut desit. In matrimonio, cele-
bratur sensibile quoddam coniunctiōis viri & mulieris sym-
bolum; In quo, si legitimus consensus eorūdem interuenit,
illos ipsos indissolubili vinculo coniūgit Deus. Quod ipsum
operatiōis in Euangelio testatur Christus. Quos deus, inquit, coniu-
xit, homo non separet: coniunxit ipse primum creatos pri-
ores nostros vinculo hoc indissociabili, & quotiens seque-
bitur in suo populo à fidelibus contrahitur, id ipsum sociare non
cessat. Proinde ipsum dei verbum: Quos deus, inquit, coniu-
xit, homo non separet. Hic primus est, & certissimus di-
uina in nobis operationis effectus, quem efficaciter signifi-
cant coniunctiōis, quæ in matrimonio peraguntur, symbo-
la sensibilia. Quare non verissime sacramentum dici non po-
test. Adest ad hæc, singularis quædam diuina in coniunctiōe
coniugio gratia, quæ honorabile coniugium, thorumque
cit, sine qua, vniuersa illa carnalis coniunctiō non caret
peccati fœditate & macula: facit, vt liberorum procreatio,
alioqui damnabilis, imputeretur ad salutem & gloriam: salu-
bitur (inquit Paulus, de coniugata mulieris officio loquens)
per filiorum generationem: Quod extra coniugium men-
foret & damnatio, coniugalis gratia salutare facit. Ad hoc
stremū diuina in coniuges benedictiō, certissimum suum ef-
fectum secum afferens, nisi negligentius ab iisdem excipia-
tur, & indignitate sua eundem excludant. Nam quod in-
stitutum à se in primis parentibus nostris coniugium merita-
nedictiōe sua sacrarit deus, scriptura non tacuit, ait enim
Benedixit illis deus ac dixit: Crescite & multiplicamini. Li-
beralis & beneficus in omnes dominus, sua illa benedictiōe
coniūgit

Effectus primus & proprius.

Effectus secundus.

Effectus tertius.

coniunctis mari & foeminae impartit gratiam, qua subleuan-
tur ac dirigantur in omnibus, quae ad conjugale officium, &
illam vitam individuum pertinent. Quam certo percipiunt,
qui coniunguntur ut oportet, in timore domini, & sua indi-
guitate eandem non excludunt. An ad primos tantum con-
iuges, parentes nostros, illius benedictionis vis pertinet, &
ad ceteros non pertinet? Ita posset imaginari quispiam, nisi
de ceteros aequè ut primos illos ipse per se deus coniungeret:
Nunc autem cum semper copulat, nunquid semel tantum be-
nedit.

Ad non intelligunt, ut videtur, nostri aduersarii, vllam ni-
hilominus remissionis peccatorum, diuinam gratiam: Ad qua
significandam, cum institutum à deo non videant coniuga-
lem viri & mulieris copulam, negant eandem habere secum
effectum diuinæ in nos operantis gratiæ. At potuissent discere
ex Apostolo, viri (quales videri volunt) plane apostolici,
quæ præter iustificationis gratiam, multiformem ille do-
ctæ diuisionem gratiarum diuini in nos spiritus. Qui & hoc
apertis verbis nos docuit, sacramentum coniugij viri & fo-
eminae, etiam maioris sacratorisque rei, quam inter coniu-
ges peragatur, nempe, coniunctionis Christi cum ecclesia si-
gnificare mysterium. Nihil enim impedit, vnus signi faci-
litate significata esse: aut vnum significatum, insuper & signi-
ficacionem habere, ad aliquid aliud. Sacramentum, inquit, hoc
magnum est: ego autem dico, in Christo & in ecclesia. Quan-
quam illic, non tam de ipso coniugij sacramento, hoc est, indi-
uiduae coniunctionis symbolo, quam de re ipsa, ipso effectu
sacramenti, ipsa coniunctione coniugū individua, hoc ipsum
videatur intelligere Apostolus. Hoc significans (ut fere vna
est omnium sanctorū sententia) verba illa proroplasti, quæ præ-
mit de illa coniunctione coniugium indissolubili. (Propter
hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori
suae) fuisse vaticinium de Christo & ecclesia: & illa coniugū
coniunctione, etiam tum significasse deum, rem illam longe
sacratissimam & maximam: Quod intelligens diuus Augulli-
nus, de nup. & concup. ad Valerium: Quod, inquit, in Chri-
sto & ecclesia magnum est, hoc in singulis quibusque viris
& vxoribus est minimum, sed tamen coniunctionis insepa-
rabile sacramentum.

*Aduersa-
rios nullā
intelligere
quæ vnā re-
missionis
peccatorū
diuinā gra-
tiam.
Sacramen-
tū coniugij,
etiā maio-
ris sacrato-
risque rei,
quæ inter
coniu-
ges pre-
agatur si-
gnificare
mysteriū.*

DE NUM. ET VSVS SAC.

Peroratio de sacramento conjugij. Ex his evidens factis mihi factum videtur, iustissima & verissima ratione, uniuersam ab initio Christi ecclesiam, inter sacramenta, hoc est, sacra rei & diuinæ in nobis supernaturalis operationis & gratiæ efficacia signa semper connumerasse matrimonium, quanquam vnus eius consensus, communis obseruatio, pro certissima nobis ratioe merito debet et sufficere. Aduersus quam, non solum nuda parum sobriorum hominum assertione, sed nec vlla diuinarum scripturarum, quibus tumuis apparentia, quæ nobis forte videretur, inductarum autoritate, Christi fidelem quenquam moueri oportere, & supra & alibi demonstrauius.

De sacramento vntionis extreme. Superest vnum, quod vntionis extreme dicitur, sacramentum: quoniam in extrema desperatione que humanitas agrotat, ne, pro agrotantis spiritali in primis salute, & deinde etiam corporali, vbi eadem illi expedire dominus iudicauerit, in uerso orbe terrarum, maximo consensu adhibetur fidelibus. Quod cum in salutem eorundem, fides recipit ecclesie, aduersus quam nec portæ inferorum præualebunt, & in super astruatur clarissimis verbis Apostoli, satis puto nobis securum permanebit aduersus nudam assertionem aduersariorum contrariam.

Demöstratur vere sacramentü ex ratione. Si infirmatur, inquit ille, quis in vobis, inducat presbyter ecclesie, & oræt super eum, vngentes oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.

Sacramentus iacobij. Videtis hic in primis signum sensibile: vntionem nempe cum sacro oleo in nomine domini, secundum ritum ecclesie administratam à presbyteris aut sacerdotibus: Videtis illius signi effectum: diuinæ in nobis operationis gratiam, ad agrotantis salutem remissionemque peccatorum, si quibus detineatur adhuc, (loquitur autem non de mortalibus illis, sed venialibus peccatis) atque subleuationem ab egritudine, sed quando illi hoc utile iudicabit dominus. Videtis vt simpliciter affirmet, effectum hunc coniunctum cum suo signo: vntionem ipsam, nisi quid impediatur aut obstat in suscipiente (quod in omnibus sacramentis, atque adeo baptismo necessario recipiendum est) dominum in nobis operaturum certos non faciat. Quid ergo hic habent, quod dicturi sunt aduersarij, hæc vntio ab initio in vniuersa celebrata ecclesia, sacramentum non erit? An quod ille ipsorum Coryphæus, plenus an-

statio
esse Iaco
Christi a
carum se
labuit, r
nu. Qu
Iacobi e
seram
Christi
deberunt
mentar
An p
his, & p
Christus,
quo qu
Nepid
reueram
Ilius ext
non hab
non dice
non pote
ueratis,
de quibu
signus f
quid ali
fano, Chri
mopto,
de meo a
meum
nos, pe
demonst
Legitur
est corpu
in istam
concorum
dicit illis
se sui fan
nam. Ce
peccator
quibus co

spiritus. Epistolam, unde dicta verba citata sunt, nec
 esse Iacobi, nec dignam apostolico spiritu? Certe catholica
 Christi ab initio ecclesia, ad quam vnam pertinet canonica
 scripturarum iudicium, pro tali indubitato habet &
 habuit, nempe, pro Epistola Iacobi, & plena apostolico spi-
 ritu. Quid igitur? An quod idem ille addidit? Etiam si, inquit,
 Iacobi esset, dicerem non licere apostolum sua autoritate
 sacramentum instituere. Ergo ne sua commenta, sua somnia,
 Christi ecclesiam docuerunt Apostoli? An quicquam illi, tra-
 derunt ecclesiam, quod ipsos non docuit Christus? An expe-
 ctentiam, inquit ille, queritis eius, qui in me loquitur Chri-
 stus? An per vnum apostolorum, ecclesiam loquutus est Chri-
 stus, & per alium Sathanas? Mendax est igitur etiam ipse
 Christus, qui non vni, sed omnibus illis affirmat. Non vos eritis
 qui loquimini, sed spiritus patris mei, qui loquetur in vobis.
 Numquid vnum repleuit illo spiritu, & alterum eodem reliquit
 vacuum? sed nusquam, inquit, legitur, in Euangelio, vnctionis
 illius extremæ sacramentum. Ergo ne Christum authorem
 hoc habet? Vbi igitur illa tam multa, de quibus morti vici-
 nos dicebat discipulis? Adhuc multa habes vobis dicere, sed
 non potestis porrare modo. Cum autem venerti ille spiritus
 veritatis, docebit vos omnem veritatem. Et hæc tam multa
 de quibus loquitur, quæ docenda illos reseruauit vnctione
 spiritus sanctus, nunquid scripta sunt in Euangelis? aut nun-
 quid alium quam Christum authorem habet? an contra se diuisi
 sunt, Christus & eius spiritus? Non, inquit ille, loquetur à se-
 cuncto, sed quæ audiet loquetur. Ille me clarificabit, quia
 de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Eucharistiam vere sacra-
 mentum confiteri non dubitant. Habet ergo ipsis definitio-
 nes, promissionem gratiæ. Quo modo autem ex scripturis
 demonstrabunt promissam suscipienti Eucharistiam gratiam?
 Legitur quidem dictum à Christo, in cæna nouissima: Hoc
 est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis no-
 tamenti qui pro multis effundetur in remissionem pec-
 catorum: sed si verborum illorum expèdas sententiam, nihil
 aliud illis verbis significari inuenies, quàm quod per mortem
 sui sanguinis effusionem redempturus esset genus huma-
 num. Certe nullam illic promitti gratiam, aut remissionem
 peccatorum suscipienti Eucharistiam inuenies, nec in verbis,
 quibus cænam describunt Euangelistæ, nec quibus eandem

*Lutheri
 impia-
 nulli aduer-
 sus episto-
 lã Iacobi.*

*Vt vera
 sacrame-
 ntatio Eu-
 charistiæ
 consistat non
 possit secũ
 di aduer-
 sariorum
 principia.*

Peroratio Paulus explicat. At verba Christi apud Ioannem, aduersarij de veritate huc non pertinent: Quomodo ergo constabit illis fecidum esse septena sua ipsorum principia vere sacramentum? Ita que satis, ni fallor, aduersus nudam assertionem aduersarij, his asseruimus numerum sacramentorum ecclesie.

DE VSV SACRAMENTORVM QVEM DOCENT
ADVERSARIJ.

R

ESTAT nunc pertractare paucis, & excutere quem nos vsum sacramentorum doceant: De quo ita habet eorum confessio.

De vfu sacramentorum docent, quod sacramenta instituta sint, non modo vt nota professionis inter homines, sed magis vt sint signa & testimonia voluntatis dei erga nos, ad excitandam confirmandamq; fidem in iis qui vtuntur, proposita. Itaque vtendū est sacramentis, ita vt fides accedat, quæ creditur promissionibus, quæ per sacramenta exhibentur & ostenduntur.

Damnant igitur illos, qui docent, quod sacramenta ex opere operato iustificent, nec docent fidem requiri in vfu sacramentorum quæ credat peccata remitti. Quos vero sua hæc infura perstringant, in Apologia explicant in hæc verba. Eisdem damnamus totum populum scholasticorum doctorū, qui docent, quod sacramenta, non ponenti obicem, conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu vtētis. Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire, quod per careniam rituum, nec sine bono motu cordis, hoc est, sine fide: & tamē hæc impia & perniosa opinio, magna autoritate docetur in toto regno Pontificio. Hactenus illi.

In quātos errores abducatur homines, semel pertinaciter stitisse erroneo alicui, & in multa se extendente principio, ex eodem semper progredi, & pergere, nulli obscurum est. Itaque aduersarij, cum vniuersæ doctrinæ religionis non præcipuum velut fundamentum & principium eam, quam supra excussimus, doctrinam, suæ illius specialis fidei statuerent, nihil mirum est, longissimè aberrare eosdem à verò, in quibus quæ ipsi ex hoc pendent principio. Sacramenta in-

Dictæ doctrinæ excussio.

vera esse, non modo ut fini nota professionis inter homines, sed magis, ut sint signa & testimonia diuinæ voluntatis erga nos, hactenus orthodoxum est.

Ad excitandum vero, confirmandamque fidem in iis qui istam utuntur, ea ipsa esse proposita, nouum est: & eiusmodi, qualem illam ipsam eorum, de qua loquuntur, fidem specialem demonstrauimus. Ad hoc enim sacramenta sunt proposita, ut sint velut media & instrumenta quædam, per quæ inuisibiliter in nobis diuina virtus operetur ea, ad quæ efficaciter significanda instituta sunt. Ut autem non est eadem significationis omnium, ita nec idem est effectus omnium, quem in nobis ea suscipientibus operatur deus. Utendum sacramentis, ut ut fides accedat, quæ credat promissionibus, quæ per sacramenta exhibentur & ostenduntur. Et hoc quoque illorum est nouum, & non catholicum. Nam siue de fide illa sua specialiter loquantur, ut indubiè faciunt, eiusmodi est, qualem eandem demonstrauimus. Siue de fide catholica orthodoxaque illud ipsum intelligatur, etiam falsum est: quamuis non æquè falsum. Ita enim sacramentis utendū est ut fides præcedat, nõ accedat. Neque enim sacramenta dantur infidelibus, ut fidem per ea accipiant: ut falso imaginatur aduersarij: sed fidelibus & iam credentibus, qui modo, vsus rationis sunt participes, quos ea assequantur, ad quæ efficaciter significanda ea ipsa sacramenta instituta sunt. Accedentem ad deum, iam ante oportet credere, nisi metiatur Apostolus. Est enim fides, vniuersi illius motus accessusque ad deum, principium, & nõ terminus, quem admodum in superioribus non semel demonstratum est.

Quod damnant igitur illos, qui docent sacramenta ex opere operato iustificare, nec fidem requiri in vsu sacramentorum, quæ credant suscipientes, peccata sibi remitti: sua illa auctoritate faciunt, scilicet rei Christianæ Arcopagitæ, atque Ariarchi, apud quos sit damnandi & statuendi quicquid sibi visum fuerit, auctoritas.

Sacramenta ex opere operato (ut cum eisdem scholastice Sacramentis loquamur) conferre gratiam in iis qui obicem non ponunt, ea ex opere operato, nempè ipsam, quam significant, in paruulorum baptismo testatur fides & doctrina catholice Christi ecclesie: quæ hoc credit, coferretur & docet, nec diffitentur aduersarij, illis eam gratiam, quam ipsi, quamuis nihil operantibus, conferri eam gratiam, quæ baptismo significatur: nempè, ablutionem ab originali peccati principia-

Ad quid sacramenta nobis sint proposita.

Utendum sacramentis, non ut fides accedat, sed præcedat.

Iniqua aduersarij cen- sura.

lit r signi reatu & vinculo: remissionem damnationis, cui ob id ipsum
 ficant, non subiecti sunt: receptione in dei amicitiam, & regni celestium
 ponentibus hereditatem ac consortium: quibus vniuersis caretis, si ba-
 ptismum non susceperit. Operatur ergo hæc in illis baptis-
 mus, aut deus per baptismum, velut instrumentum quoddam,
 absque vilo eorūdem opere, seu motu bono cordis, seu fidei

Obex sa- Tamen in iam ratione vtētib; obex sacramentorum om-
cramento nium, primū est infidelitas, aut vere fidei (que totius spiritus
rum in ra- lis ædificij fundamētum est (carentia: Deinde vnicuique sa-
tionē ven- cramento, id, quod eius affectui primario est plane contrari-
tibus du- Ve in baptismo, si adhuc peccatum in nobis viuat, mortuo
alis omni oppresso que spiritu. Quandoquidem per baptismū Christo
bus infide- cōsepeliri uos oportet in mortem peccati. Viuit autem pec-
litas. catum, quandiu per veram pœnitentiam mortificatum non
 est, & Christo cōcrucifixa caro peccati. An ignoratis, inquit
Vnicuique ille, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in mor-
sacro pro- te ipsius baptizati sumus? Cōsepulti enim sumus ei per bap-
prius. Id tum in mortem. Quisquis ergo legitime in Christo bap-
quod ius tus est, ei ipsi quoque vt per baptismum cōsepultus sit oportet.
effecti Quod fieri nō potest nisi prius mortuus sit peccato. Ne-
primario mo enim viuus, nisi in supplicij, sepelitur aliquādo: Mortuo
est contra- non viuo sepultura debetur. Quod si non cōsepultus est
 rium. cōsepultus est Christo, nec efficaciter ad salutem in Christo

Obex pro baptizatus est. Nemo ergo rationis cōpos, germane in Christo
prius in ba- baptizatus est, qui non prius peccato est mortuus.

ptismo, si Quod si quis hic dixerit, in ipso baptismo peccata remi-
viuat ad- ti, culpas abluī, proinde etiam baptizatos peccato mortuo
huc in no- cōsepeliri Christo, modo fide recta, baptismum suscipiant.

bus pecca- Is videat, ne & se paralogizet & alios. Neque enim idem est

tum. mori nos peccato, & remitti nobis à deo peccata. Mortuo

Aliud esse peccato cum ab eo, cui ante seruiuimus, ante dediti sumus,

nos mori ante viximus, studio & voluntate separamus: cum, quod ante

peccato, a- te amauius nūc prosequimur odio: quod fit per veram pœ-

liud remit- nentiam vitæ veteris, & studium vitæ contrariæ. Nec ta-

ti nobis men hæc ipsa auersio à vita veteri, & ad nouam conuersio

peccata. hæc ipsa inquam, quantumuis digna, actusque pœnitentiæ

ex se digna est, quæ remissionem peccatorū à deo impetret

à damnationis reatu nos liberet, deo recōciliet, eius filium

nobis gratiam, & vitæ æternæ hereditatē impetret. Sed hæc

gratis nobis dantur à deo in Christo Iesu, per eius sanguin-

(quo aspergimur in baptismo) per quem operatur in nobis *Nisi ante* passionis & sanguinis eius virtus & mysterium, Tamen vt *mortuus* digne fructuoseque baptismum suscipias, per veram pœnitentiam ante mortuus vt sis peccato necesse est. Hoc enim à te *indigne* regitur. Non equidem ita mortuus, vt amplius tibi morien- *baptismū* dum non sit, non vltra mortificāda caro peccati, quod nobis *suscipit*.

quā diu viuimus, quotidie faciendū est, sed ita mortuus vt iam non viuat, non regnet in te caro peccati, tamen si spiritui alio obmurmuret, & indigne ferat ab eodem se cōculcati & opprimi. Hoc inquā à te exigitur, quo digne fructuoseque baptismum suscipias, vt hoc pacto sis mortuus: Nō, vt eō meritis remissionem peccatorum, vnde sola nos gratia dei & benignitas, per saluatorem nostrum Christum, & in eius sanguine, liberat: Sed sine quo non assequemur illam gratiam. Que non obruditur dormitantibus: nec otiosis, fastidiosisque; regitur: sed iis donatur, qui eandem ex animo desiderant: qui esturunt & sitiunt iustitiam. Male certe minus à nobis ad salutem nostrā adferri potest, quem vt nostram agnoscamus misericordiam: vt ab eadem leberari serio desideremus: vtq; avertatur pro viribus, ab iis, quibus nobis eam accersiuimus, Atque ita demum conuertamur ad misericordissimum dominum. Qui tum manum porrigens, & nos subleuans de lacu misericordiarumque atque adeo filiorum loco nos habēs, nec hoc facit gratuito, æquē liberaliter: nullo hoc ipsum debens nostro officio, nullo merito: tamen si quia bonus est, indignū existimat hoc impēdere, aut obrudere potius beneuolentis, qui adhuc viuunt peccato, & sibi cōtrario domino firmiter: ne, non displicere sibi putaretur malitia, & peccatum, qui odio habet impium & impietatem eius.

Ex quibus, & fidem, & veram pœnitentiam in adultis prærequirit, nihil dubitamus, quo digne vtiliterque baptismum suscipi: vt sine quibus, obex manet pœnitentia in baptismo effectu. Itaque Petrus & Apostoli Iudæis ad fidem Christi conuersis, ad hæc ex fide compunctis corde, interrogantibus, quid facto ipsis ad salutem opus foret, ita responderunt. Pœnitentiam agite. deinde, baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum.

Ita quoque & in reliquis sacramentis, ad suum quodque *In confirmacionis* modum est. Si cor tuum immūdo spiritui inhabitandū præ- *sacramen-* batis, frustra confirmationis, aut manuum impositionis sa-

to, quis
obex pro-
prius.
Spiritus S.
dationem
nō baptis-
mi, sed cō-
firmatio-
nis, effectū
esse prima-
rium.

cramentum accipies, cuius primarius effectus, non est peccatorum remissio, sed spiritus sancti datio. Quem non baptizatis omnibus, etiam baptizatis digne, & in baptismo remissionem peccatorum assequutis dari ita simpliciter, atque in ea charismatum plenitudine, quemadmodum in confirmatio datur, sed tantum, quo ad effectum remissionis peccatorum, & iustificationis in Christo gratiæ. Lucas clarissime affirmat: Cū, inquit, audissent apostoli qui erāt Hierosolymis, qui receperunt Samaria verbum dei, miserūt ad eos Petrus & Iannem. Qui cū venissent, orabant pro ipsis, ut acciperent spiritum sanctum: nōdum enim in quēquam illorum venerat, sed baptizati tātum erant in nomine domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Baptizatos vides, nec baptizatos inaniter, qui tamen non in baptismo, sed in manuum impositione, aut cōsecrationis sacramento, acceperunt, nisi mētiatur ille, spiritus sanctus. Rursus apud eundem. Cū Ephesi Paulus inuenisset quosdā discipulos, nōdū plene instructos in via domini, eos idē ante plene instructos baptizauit in nomine domini Iesu. Et deinde cū imposuisset illis manus, venit spiritus sanctus super eos. Et hic idē vides quod supra. Proinde, Petrus & apostoli conuersis Iudæis ad fidem, in primis pœnitentiā prædicant, deinde baptisma in remissionem peccatorum, &

post hæc omnia promittūt accepturos ipsos spiritū sanctum. Itaque, quo quis huius sacramenti effectum recipiat, ante, & remissa illi sunt peccata oportet. Quod quādiu factum non est, obex durat, qui excludit sacramenti efficaciam. Quomodo, inquit ille orthodoxus Hieronymus, de Artiano loquens, spiritum sanctum ab ecclesia recipiet, qui necdum remissionem peccatorum consequutus est.

Sacramenti ordinis effectui primario (cū etiam in peccatoribus maneat) per peccata obex non præstatur, sed quis ille fidem requirit, & personam idoneam: quāquam peccator qui ipsum indigne suscipit. Neque enim hoc sacramentum opere operato iustificat, sed in ordine sacerdotali auctore ille sit etiam cōstitutus, & elargitur spiritus sancti gratiā: non equivoce iustificantem, sed velut energiam quandam, ad functionem eius quod suscipit officij, in vtilitatem ecclesiastici corporis membrorumque eius efficaciter obeūdas, necessariam. Proinde Christus, illis primis sacerdotibus suis, dimittendū ha-

in nobis peccata auctoritatem cöferens, cum prævio insuffla Effectus se
 nonis actu. Accipite, inquit, spiritum sanctum, non equidem cundarius,
 ad iustificacionis effectum (ad quæ, iamdudum eüdem illum qui adest
 ipsum acceperant) sed ad hoc, vt quorum remitterent pecca indigne su
 remissa foret, & quæ retinerent, retenta. Qemadmo- scipienti
 dum, ad doni linguarum fortitudinis, cæterorumque charif- bus ordi-
 matum, ipsis, ad euangelicæ doctrinæ in orbem vniuersum nem.
 (ad quod destinabatur) propagationem necessariorum, pau In matri-
 lo post, die pentecostes eüdem spiritum sanctum iterum ac- moni sa-
 ceperunt. Quæ tamen ipsa charismata, etiam in peccatoribus cr amento
 fuisse & perdurasse, qui in die iudicij à Christo audituri sunt. quis obex
 Qui nisiquam cognoui vos, discedite à me operarij iniqui- effectum
 tatis, idem ipse, Christus nobis certissimus testis est. Quan- eius pro-
 quæ, qui digne, & vt oportet, ordinis sacramentum suscipiunt, prium ex-
 non solum illam gratiam efficaciter exequendi, quæ ad suum cludat.
 munus spectant, accipiunt: sed etiam eam, qua digne & salu- Et quis su
 biter, illud ipsum adimplere valeant, cum augmento præ- per addi-
 tulentis in eisdem gratiæ, & charismatum. te illi diui
 In eundem modum. Cùm primarius effectus in sacramen- ne benedi-
 to matrimonij sit coniugum indissolubilis copula: Cui sem- ctionis ef-
 per coniuncta est altera illa coniugalis gratia quæ honorabi fecit.
 le coniugium thorumque facit, obex eum effectum exclu- Vnctionis
 dens, vtriusque, aut alterius dissensus est. Quo fiant autem su sacramen-
 per adire adeo benedictionis participes, vt digne & in timo tum, quam
 re dei coniungantur oportet. dispositio-
 In vnctionis sacramento, quia primarius effectus est, con- ne in susci-
 fortatio animæ, deinde & corporis, non debet, qui suscipit piente re-
 mortalibus peccatis adhuc detineri obnoxius: deinde, vt quirat, vt
 ad illud oportet fiducia accipiendi à deo, quod vnctione illa si- suum effe-
 gificator ac promittitur: Quam innuit Iacobus cum ægrotu etum con-
 illius iubet ad illam ipsam accipiendam inducere presby- ferat.
 teros ecclesiæ. Quod qui facit, ex fiducia percipiendæ in eo Peroratio
 fuitis facit. de vsu sa-
 Et hæcenus quæ in singulis suscipiendis sacramentis requi- cramento-
 ritur dispositio, quo efficaciter in nobis operentur quod rum eg- di
 significans, & quis per singula obex effectum excludat, pau- spositione
 or atque obiter explicatum est. Non requiri vero in vsu sa requisita,
 cramentorum omnium fidem, qua credamus in illis pecca- in singulis,
 ta remitti, nos affirmamus verissimum. Cùm non sint omnia, quo effica
 primo ad hoc instituta à Christo, sed duo tantum: nempe ba- caciter o-

peretur quod peccati, & poenitentiae sacramenta. Reliqua, proprios suos, significat. factus habent, quem admodum nunc explicatum est.
 Non requiritur Quod igitur damnant totum populum scholasticorum in singulis, doctorum, hi magni merito non faciunt: sed honori sibi fidem qua cent ab illis damnari, qui ipsi merito sunt damnabiles. Nam credamus sacramenta ex opere operato conferre eam gratiam quam illis nobis significat, non ponenti obicem, nos affirmamus verissimum peccata remitti: alioqui non forent signa efficacia. Obicis tamen amolitionem: in iis qui rationis sunt compotes, non fidem tantum orthodoxam, sed & alia pleraque haud leuis momenti requirere, in superioribus palam factum est.

Ut verissima sit sententia, qua aduersus scholasticos dicitur: Quod si Iudaica, impia, & perniciose opinio, quod per caeremoniam (ita sacramentum appellant) quis iustificetur sine bono motu cordis: necesse est, ut ecclesiam catholicam, eiusmodi impietatis, & perniciose opinionis reat aduersant in gant: quae hoc ipsum credit, confitetur & docet in paruum baptismate: nec ipsi diffitentur aduersarij. Quod si dixerint: de adultis se loqui, non paruulis: bis se ridiculos facient. Quando de ipsis in se sacramentis, eorumque efficacia, nisi quid obstat aut impediatur, non verò de differentiis affirmant, sciipientium, susceptus hic sermo est. Sacramentum baptismi, quod damnant in uulo. Hunc verò iustificat: non ex opere vilo suscipientis, quod nullum est: non ex merito aut opere baptizantis, quod saepe numero peccator est, & vix alicuius precij hominum merito.

sed sua ipsius efficacia, quam accipit ex Christi passione, & sanguine, quo in baptismo aspergimur. Idem ergo operatur, quantum equidem ex ipso est, etiam in adulto. Quamuis eo, ne sit obex sacramenti efficacia, requiratur fides: requiritur & mortificatio corporis peccati per poenitentiam, si illud iam dudum in eo vixit, & proprijs peccatis se commulauit. Quibus si careret, vni subiectus peccato originae, obicis amolitione poenitentia opus non haberet, sed sola illa fides, cum syncera conuersione ad deum ad hoc sufficeret. Nec docet quisquam scholasticorum, digne vtiliterque hoc sacramentum à ratione ventibus suscipi, sine fide, & bono motu cordis in deum. Sed illorum sunt haec commenta, quae mendaciter affingunt scholasticis. Docent nihilominus, non ex opere, aut merito conferentis sacramenta, neque etiam ex opere, fide, aut bono cordis motu ea suscipientis, per-

re eorundem efficaciam. Hæc inquam (quod aduersarios male habet) magna autoritate docentur in regno pontificio quod idem, Christi regnum est: nempe, catholica per orbem ecclesia: hæc docta sunt semper, hæc docebuntur perpetuo, quum diu habit ecclesia.

DE ORDINE

ECCLESIASTICO.

vndecima Controversia.

DE ordine ecclesiastico quoniam in confessione sua specialem ediderunt articulum aduersarij, nobis quoque specialiter agendum est. De quo paucis quidem verbis illi se expediunt, at non parum sub illis paucis verbis non sancti mysterij obtegitur. Habet articulus eorum in hæc verba.

De ordine Ecclesiastico docent, *explicatur* quod nemo debeat in ecclesia publice docere, aut sacramentum ministrare, nisi rite vocatus. Latens sub his mysterium tunc aduersario intelligis, si cum his contuleris, quæ in articulo præcedentis *rum de or-* assertionem dicunt de sacerdotio: nempe, ipsum non esse, *dine eccle-* mentum, sed nudum prædicandi verbi, & porrigendorum *astico et* populo sacramentorum ministerium. Nec nos indigere *sacerdotio* sacerdotio, quod cum quadam consecratione & sanctificatione distinguat sacerdotes nostros à Laica multitudine: quale fuerat illud Leuiticum in testamento veteri: ut quorum erat *Sacerdotiū* officium, offerre deo pro populo: cui apud nos locus nullus *illis esse nu-* llet post oblatum illud consummatumque in cruce, nullo *dum verbi* quod nos quod offeramus existente sacrificio. Non aliud erit *et sacra-* sacerdotium agnoscunt, quàm doceat Lutheri euangeliū *mentorū* nempe docendi verbi & sacramentorum nudum ministeriū *ministeriū* alicui